ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovająci i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG – GDYNIA
ul. Swiętojańska 16.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.50 zł; kvartalnje 0,90 zł. Cządk 30 gr.

NR 9 | KARTUZE Sévnjik 1937 | ROK V

Aleksander Labuda

Dejô Vjelgjigo Pomorzô

Vjelgji Pomorzé może bëc dzis pojęté v dvojakjim znaczenjim: v administracijnim i historecznim. Pomorzé v pjerszim znaczenjim rozcigô sę na vzenjik i połnjé, wobjimô zemję chełmińską, dobrzińską, mjichałovską, dzél Kujav i Mazovsza — zemje, chterne pjervi nji mjałë njick vespole ze zevjiszczem Pomorzô. Nji wo takji vjelgji Pomorzé nama jidze, le wo provdzevé, to je historeczné Pomorzé, chterno ze svi noterë je vjelgjim. Sigô bo wod Njecë po Bôlt, dolné Vjislë na vzanjik jaż slode Elbë.

Vjelgji Pomorzé — to całô przëbôłtnô Słovjanjizna czilże Velecejô. A Veletovje (Vendovje) — to nostarszé zevjiszcze naszech przodkov, vespolné vszëdnim szczepom: Letikom, Vagrom, Wobotretom, Ranom, Volińcom, Starokaszebom v zemji belgardzkji i v porenk wod njich sedzącech Słovińców. Te vszetkji szczepë godivałë kjedes tą jistną movą, chterną do dzis dnja tak vjerno zachovełë Kaszebji. Le skutkjem wokropnech dzejovech grzëmotov vjikszi dzél Veletov wutraceł rodną kulturę i norodné vseczëcé.

Njespole wod te jesmë jednak ti deji, że mjilno wuvożaje sę dziseszech Pomarenkov i Meklemborzov za Njemcov, za element czesto nom cezi. Są wonji provdac cezi nom dziso kulturą, to je vjarą i movą, hevo tim, co je nabëtim i zmjennim, le v ten mol blisci są wonji nom krëvją, hevo tim, co je nom vrodzonim, a zagves vjikszi vogji. Vęzłë bo krëvji są i muszą bëc mocnjeszi wod vęzłov kulturë. Tim sę vëjosnjô fakt, że do dzis dnja vseczëcé słovjańskjigo pochodzenjô jesz czesto nje vëgasło wu Pomorenkov i Meklemborzov. Z gvesną bo buchą podnoszają ti, co mają rodovą tradiceją: „Wir Wenden" — më Velecë.

Veleckô krev sę v njich wodzevô i domagaje sę dzejovi spravjedlevotë.

Na to më nji możemë wostac głechi anji njeboczlevi. Jesmë bo wostatnimi pomorskjima „mohikanami", pravovjitima spusceznjanami vszetkjigo, co pomorskjigo. Grędzi na nas vjelgji wobovjązk procimko do vzanjicznech Veletov i procimko do nas samech. Momë vjelgą miseją do spełnjenjô, chterną dzeje na nas nałożiłë. V ti miseji dejô wodrodë Vjelgjigo Pomorzô na spodlim kaszebjiznë je varunkjem jestë Kaszebov, jich rodnigo jęzeka i kulturë. Z dregji zôs stronë vjemë, że wodroda Vjelgjigo Pomorzô je varunkjem przíscigo Polskji do Bôłtu.

Z tego venjikô jasno i dobetno, że całechné społeczeństvo polskji mjało be Kaszebov popjerac, przëczenjic sę do vzmocnjenjô jich vortorsci i przez takji poparcé, chterno Kaszebe barżij jesz sparłęczi ze sobą, a zacignjęti dług dzączlevótë Kaszebji będą tim mocnij spłocelë Polsce dlo ji chvałë, mocë i najigo vspolnigo dobra. Vszëdni Kaszebji czëc muszą, że vjele zavdzęczają Polsce. To są varunkji, wod chternech realizacejô ti deje je zoleżnô v pjerszim rzędze.

Jak jesmë ti wudbë i vjarë, że roz kjedes Worzoł polskji przez Czornigo Grifa kanje nad Elbą, tak i v to jidzemë, że norod Polskji vëtrvoli v długjim bjotkovanjim sę z cezińcem, będze zdatni do belni wodvogji v ti vjolgji deji, jaką na së vzęlë Kaszebji. Spiritus flat — ubi vult.

Mova pogrzebovô na eksekvje[1]

nojasnjeszigo, noveższigo i notcevortnigo knjeza i vaste Bogusłova XIV, knjeza (ducis) Sztetińskjigo, Pomorza, Kaszeb i Wandalov, knjeza (principis) Ruji, biskupa Kamińskjigo, hrabjigo Gutzkov, vaste Lęborga i Betova, vëgłoszonô v kaplece zomkovi v Sztetenje 25. VII. 1654 przez Jana Micraeliusa. D. [2]

Chcołbem sę dorozmjoc, jak rozmajité czëca i przëczene mja vczorajszô wuroczestosc pogrzebovô, v cządze chterni przenoszelë v vspaniałim worszaku do grobovjiszcza wojcov wostatnigo z rodu Grifjitov knjeza Bogusłova; vjele ledztva i norodu tam zebranigo zrobjeło vjolgji vrażenjé na przëzerającech sę: vëczoł jem, że barzechno vjele beło tim skreszonech v szerzavnim i tcevortnim koscele. Zdovô mje sę, że vjernech mjoł poddonech, kjejde tak wostrożno vszesce przedną movę moję przëjęlë i vjerzę, że nje zgasła pamjęc knjeza, chteren wumar bez wotroka i chteren wostavjeł tak vjolgji posadłovja Pomorzon. Jô jakno Pomorzon jem zatrechłi, ale jakno dobri obivatel muszę podzękovac tim, co wupadającë państvo (sc.-pomorskji) nasze dvjignęlë na przegrzechę tim, co woddovna redovelë sę — dlote veselnjeszi sę perznę zrobję, bo nje chcę jakjich wuszov wobrazec.

Wokoma tegu nje chcę, jak jinszi, v panegiriku żołobnim pochvolac na tczę zmarłech knjezov. Movcom nim vëdovoje sę, że Spartę svoję z mjarą wozdobjilë, kjej na tremę z zmarłim zatrechło pozdrzą i popłaczą — na kuńcu, kjej skuńczą pochvalë na tczę zmarłigo, pravją te samé słova do nadstąpjelca: żeczą mu njesmjertelnoscë, przepovjodają wo nolepszech nodzejach procimko do najigo knjeza. Na mje napjerô sę vjele apartnosci, chterne be mesle skreszelë i kjejbem jinszą (sc. movę) mjoł, nje vjidza be sę starszim; nji mogę mjec takji, chterna be traktova wo rzeczach mjinjonech, movë, vjolgji v nodzeje, chterna be polepsza nasze położenjé — chcą, żebem navetka zmjenjeł som sposob vëmovë.

Je rzeczą prostą wu nas, że pogrzebe knjezov wodbivają sę vestrzodka vjolgjich wuroczestosci. Przez całi mjesąc czëc są zvone, zôs v znankovanim dnju vënoszają v bogactvje i wokazałoscë wozdobno przëstrojoné mare, dokoła nech gęsto polą głovnje. Njese sę sztandare z poznakami rodovima jedna po dregji provinceji, teli czorno wustrojonech koni provadzą. Njechternech chvetô ból i żôl za wumarłim; gęsti rzęde poprzedzają stąpającé zgrzebjęta. Po tim vëgłoszô sę movę pogrzebovą, chterną dnja postępnigo povtorzô sę v movje łacińskji; łomje sę pjeczęce i zavjeszô sztandare — tak vjic më sę przëzveczajilë tcec wumarłech.

Kjej rocznjikji nasze badaję, dobetno wod czasu wurodzenjô sę naszigo wostatnjigo knjeza, narechovoł jem v rodzeznje knjezov Pomorskjich przënomji 28 pogrzebov: troje dzeci njewustnech, jeden poslebjoni dzevczęcu, dvuch knjezov bezżennech i dzesińc żenjałech, dzevjińc słôvnech kobjet vëdonech za najech knjezov i szterech matron, vjedejącech sę z pomorskjigo rodu a wumarłech jakno żenjałech z zagranjicznima knjezami. Leno, jak jem povjedzoł, ti, chterni donąd vëgłoszelë movë pogrzebové na wutcenjé wumarłech knjezov, nodzeję mjelë, że po njim też zveczno move będą vëgłoszoné. Ceszelë sę, że ju jinszi sę wurodzelë, a kjej płakelë, że v gęstim lese jedno drzevo sę skjidło, ta nim tam redosc wostała, że drzevov beło vjicij i bezmała codzeń nové podrostalë. Tero zôs nje gałąz wod drzeva wosta zervanô, ale samo drzevo sę zvaleło. I nje jem v lese, chdze, kjej jedną chojnę czë dąb zetnjesz, las gjinje — tu calechni las vëtnęlë. 28 drzevov, jedné bjedné, jinszé ju v latach vëcęté wostałë v cigu nje tak długjigo czasu. Jedno z njich perznę głębji korzenjami vrosło, po nim jednim, kjej ju vszelejakô nodzeja wupadła, më sę spodzevelë, że zvarci lasovji jegu wozdobę. Proselesmë Boga, żebe znąd vjetvë nové i vjetinkji vëroslë. Le te bólu! Co za szkodô! Nodzeje wojczcznje vëdzarté!

Na Bogusłavje całô rodzezna knjezóv Pomorza vëgasła. Nje jednigo knje-a, le provadzelë vczora pogrzeb całi linji rodovjisti — pogrzebelë całi rod knjezov pomorskjich. Më belë zatrechłi i jesmë donechczos nje leno z worądze jednigo Bogusłava, le też, że v Bogusłavje zgasa całô rodzezna grifjickô. Co za nje do vëpovjedzenjô ból. Co za vjolgô szkoda. Nodzeje wojczcznje vëdzarté!

Przëboczivom sę no zatrechłé vjidzavjiszcze, kjej przed 200 bezmała lat Otto III[3], knjez Sztetena, wumar bez wotroka, grędzącë całechné knjazestvo v bolesnim jivrze. Na njim tede mja sę skuńczec linjô knjezov — znąd jękji, łze i płacze. Naloz sę i takji, chteren, kjej pogrzeb sę wodbivoł, hełm i tarczę knjeza cesnął do grobu, jakbe ju nje wostoł njicht z knjezov Sztetińskjich. Le naloz sę dregji, chteren skoczoł do grobovjiszcza, tarcz

Jan Rompskji

Z „Arkone" - vejimk

Jakos dzivno rovnak tu —
to jinszi jakbe mol!
Że je rodné zemjiszcze,
że dzejov mô v se żôl?

Pomorenkov zemjo, woj!
szczescé lat knopjicznech.
Lubjejąci kvjotku mój —
zdroju szczepkov vinnech...

Spjevov vdałech naju tur —
te zemjiszcze łiżë!
Kolebjonko v mojech snach,
woj, zabelë ce v tczë...

Zemjo, zemjo! Cos v se mosz,
svojech tak przëcigosz
Jako matka sercę łe
ë spjevą ji dërgosz!

Woj, te vjidze najech dnji,
naj słuńce — njebo te!
Czeję cebje — czejesz mje
Lubotné zemjiszcze...

---

z hełmę vëcignął i vskozoł, że v jinszech stronach Pomorzigo są takji, chternim broń ta sę noleżi; jeszcze tede wotroce nje vëgjinęlë: trzë mocné donechczos na drzevje mocnim vjetvje wostałë — ale tak beło. Co wostelë na Vologoszczu Vartislôv X[4]) i Erik I[5]) wumerlë. Wumar ju całi knjezovi rod Pomorzigo. Wotroce Ottona I[6]) v linji trzeci zagjinęlë. Żelë, roslë i wo wojczeznę dbelë ti, chterni pochodzelë z Bogusłova IV[7]), przërodnigo brata Ottona I i ti vszetce Pomorzanom łze wocerlë. Ters zôs, mężovje pomorskji, teru bezpjeczno cesnjita tarczë i hełme knjezov najech do podzemjiszcz! Njicht jejich stądka nje vëcignje. Ters bezpjeczno płaketa! Nje naduńdze posłańc redoscë, chteren be wogłoseł, chdze żeją jinszi knjezovje pomorskji.

Podcęté je drzewo szerocznê z gnjozdę dlo Grifjęt i ptoch wopuszczô Pomorzigo posadłovja.

Le kjej z njebelejakjigo povodu vëciskom łze Pomorzanom, bo jem so wudostoł do tegu vspolnima jękama i lamentovanjim, mom zabeti, że są tu mężovje z krolestva Szveceji i sąsedze z marchiji brandenburskji, chterni moglë be sę wobrazec, że ters, kjej tu są, jesmë zburzoni jakjims fantasticznim jivrę, ból wokazivomë. Woni są ju gves vjolgjima wopjekunami najech provinceji, navetka wojcami. Vjicij v bezpjeku żeją naszi mjeszkańce: rene są ju zagojoné; co jesz może bëc przëczeną bolu? I dlote nojasnjeszi, szlachetni, vszędze znani i vjolgji mężovje, dlo tegu jem sobje zastrzeg nje wobrazec wuszov czejęcech, chterni mje rozmajice rozmjeją a v se przeżivają jakjis bjotkji simpateji. Chto dobri i rozemni, ten spokojno słochoł mdze v żołobnim panegiriku wo pochvałach, żebe wutcec knjeza. Jegu popjołe wod vszetkjich to chcą mjec. Pomorzanje wubolevają nad wumarłim i tim barżij, bo stracelë svoją dinasteję knjezov. Nen ból jednak nje tak baro je vjidzani wu tech, chterni tak dbadzą wo naszą wojczeznę, chterni ju zastąpjelë nom knjezov naszech i przez nas, jakno poddanech, są szanovani. Bo woni, abo jejich starszi naszech knjezov wumarłech rechovelë do partu svojech przejaceli.

Dlo tegu i wonji v smutku sę grędzą, bo przejacela stracelë — a stracenjé przejacela Seneka wuvożô za novjikszą szkodę. I provdzevim beł knjez dlo njich przejacelem. Vdarzę so, kjej przed 24 latama novjicij znani krol Szveceji[8]) przëszed z vojskę, żebe nas wosvobodzec wod trzelatnech naszech njeszczesci, jak chcevo knjeza najigo wobjął, jak po przejacelsku pravą rękę podovoł, jak vjesoło razę wucztovoł. Vspomjinoł so staré przemjerza Szvedov i Pomorzanov, vespolné wofjarovivanjé sobje pomocë, krevnosc i pokrevjeństvo.

p. v.

Brunon Sobczak
Jan Kolka

---

1) Tłukę v Sztetenje 1654 po łacenje. Mova ta je vegłoszonô v 17 lat po smjercë Bog. XIV, kjej go przenôszelë do grobovjiszcza wojcov.
2) Beł tede rektorę pedagogjum v Sztetenje.
3) Otto III (1459—1464), knjez Pom.-Szteteno; na njim zgjina II linjô knjezov na Sztetenje.)
4) Vartisłôv X (1457—1478), knjez Ruji i Barth.
5) Erik II (1457—1474), knj. Pom.-Vologoszcz.
6) Otto I (1295—1345), założecel II linji Pom.-Sztet.
7) Bogusłôv IV (1273—1309), knj. Pom.-Vologoszcz.
8) Gustav II Adolf (1611—1632.

Wodpust

3)

Wodvjeczno Bog, bracinji, zarządzeł, że dvje mô kożdi człovjek tatczezne: za żëcô — na zemji, po smjercë njebjeskô. Jakuże redosnô a cednô to provda!

Vej, kjej sę rodzisz, mosz zadovk zemjovi tatczeznë, kjejde chrzest przëjimosz, zaczinosz i dlo njeba rosc. I tak wobje ne tatczezne, njigde nje chodającé apartno, zaczinają v kożdernim człovjeku rosc. Błogosłavjoni nen, chteren je strzeże. Bjada zôs nemu, co jedną z njich njechô. Nen njeszczest-

levi ju za żëcô spokojną nje zaznaje. Vjic na tim tu svjece dodomko — tatczezną Kaszebskô nama. A cež na nję sę skłodaje, spitota bracinji!

To nopjervij ta checz najô rodnô z czestechną jizbjicą strojoną v malovani verzinani statkji, checz, v chterni jes sę wurodzeł, v chterni jes wuczeł pjerszi słova naj tcevortni movë, v chterni jes wuczeł sę stovjac pjerszech kroczkov, v chterni znajesz kożderni kącek, chterna ce mjiłotnim vepoczinkę je prôcë. Tą tatczezną, to nen koscoł vaji, przez tvojech stovjani starkov, koscoł, v chternim jes chrzconi, do spovjedzë przëjęti, v chternim slub jes broł, z chternim teli wodbjerosz błogosłavjeństv na żëcé, z chternigo cę kjejdesz na smętorz vëprovadzą. Ną tatczezną, to całô najô snożô zemja kaszebskô, to nen lud vszëden, co z kaszebskjigo pochodzi plemjenja, chteren jednim jęzekę godô kaszebskjim. Tą tatczezną to najô tcevortnô kaszebskô mova, v chterni ce matinka wuczeła pjerszech słov, chterna ce dopomogô v codnjovim żëcim. Tą tatczezną to nen stroj po tatkach, to vdare, zvekji po starkach, to historejô norodnô slednj naji chvałë. Vejta, bracinji, sostrzece, to vszetinko naj tatczezną mjiłotną nom je. — Padałë mjiłotë słova z kazalnjicë.

A lud zasłechani, z łzą v woku, zdający vjidzec v pravjącim człovjeka z dovnech, heneż ju mjinjonech lat, całą deszą przëlnął do słov wo tatczeznje, co na dnje serca przëdąpjałô njevjadą vjekov sę wodezva wołanô.

— — — — — — — — — — — — —

Pod misijnim krziżę, vstrzod morzigo ledu, stojoł vsparti wo krziż młodszi parobk. Szkołovim bëc muszoł, bo bjednô jego vëbladłô mjazdra vskoziva, że leno z mjasta, zez szkoł muszeł bëc doma. Żołącima woczama zdoł sę v ksidzu zdrzee bożigo stolema, takô svjętosc i moc bjoła z jego słov. Dzivné vseczëcé mjotło jego deszą. Jakuże dalekji, njepojęté zdało sę bëc, co czeł z kazalnjicë, a rovnak jakuże i bliskji, mjiłotné i svjęté, co gvesno ju v pratatkach drzemało.

Woj Kaszebsko! Kaszebsko tatczezno mjiłotnô! Rva sę spragłô desza. Dlo cebje vszeternostko, choc żëcé, choci smjerc.

— Woj Matinko mjilecznô, jakże nj manją — skarża sę desza.

— Jakąże tesz kładą nom cezi do serc... Te Boże zmjełuj sę! Te nje dosz nom zgubë! — Połukoł łze przëciskającë rozbolałą deszę do krziża.

— — — — — — — — — — — — —

Tec vszetce so bracinama, sostrama jesmë, boc dzotkama jedni matinkji kaszebskji jesmë. — Mjiłotné, cepłé szłë z vižave słova. — Ze serca wumjiłujmë vjic vszetinko to, co nasze je. Nje vstedzmë sę Kaszebstva svigo, svojigo pochodzenjô, svi movë, zvekov, ne vszetkjigo, co kaszebskji je. Trzimmë sę razę, stojmë za tima, co dobra Kaszebskji chcą, bjejmë mocno do lepszoscë Kaszebstva. A tak kjej wu naji sę dzejało mdze, to zagvesno najô v njebje Kaszebskô Vastnô, z tronu strojnigo v złoti kłose kaszebskjich zbożov, v pochnjęci żołti a modri lepine, zdrzącô na svój vjerni lud, mdze nom błogosłavja v naji na zemji tatczeznje, a po smjercë doprovadzi naj do Sena svigo Christusa. Amen.

Skuńczeł. Le lud zazdrzani pozeroł v kozalnjicę, z chterni jesz bjiłe vjelgji svjęté słova.

Kuńc.

POZNEJ SVOJĘ MOVĘ.

Abstrakta rzeczovnjikové

Zajmjemë sę tu jednim dzelę znaczenjovim substantivov (rzecz.) wogolnech (abstrakta), jak to z rzeczovnjikov często abo mji często tvorzą sę abstrakta z pomocą sufiksov :1)

1) -o t a, rzodko spotikô sę, na ten prziklod b j e d o t a (biedota, bieda)2): bjeda.

2) -s t v o, baro często, ntp. b e z b o ż n j i c t v o (bezbożnictwo): bezbożnjik, k a t o l e c t v o (katolictwo): katolek.

3) -o v s t v o, też często, ntp. s t r e c h o v s t v o (żebractwo, bieda): strech.

4) -e ń s t v o, rzadzij, ntp. n a r e ń s t v o (błazeństwo): nara.

5) -j i z n a, -e z n a, sufiks dosc rzodkji, przë nazvach szczepovech, ntp. K a s z e b j i z n a (Kaszubszczyzna): Kaszeba, N j e m c z e z n a (Niemczyzna): Njemc.

Abstrakta przëmjotnjikove

Abstrakta przëmjotnjikové tvorzą sę z pomocą sufiksov:

1) -j i c a -e c a, sufiks to baro częsti, ale rzodko veraze, z njim łączoni woznoczają samą jistnotę (właściwość), ale vjicij przedmjot (obiectum), chteren tę jistnotę posodô, ntp. p r z ë j e m n j i c a (przyjemność), r o ż n j i c a (różnica): rożni, w o s t r z e c a (ostrze): wostri.

2) -o t a, baro częsti przë przëmjotnjikach bez szczegolnech sufiksov, ntp. n a g o t a: nagji, s l e p o t a: slepi.

3) -s t v o, sufiks njeczęsto wużivani przë adjektivach (przëmjotknjikach) i participjach (imjesłovach), ntp. g ł e p s t v o: głupi, p j i c t v o (opilstwo): pjiti.

4) -eństvó, sufiks rzodkji, ntp. grebjeństvo (grubość, grubawość): grebi, maleństvo: mali.

5) -jina -ena, sufiks woznoczô pravje vjedno przedmjote z jakąs jistnotą, ntp. dalena (dal, dalizna): dalekji, rovnjina: rovni.

6) -jizna -ezna, sufiks njeczęsti, ntp. drożezna (drożyzna): drogji, grebjizna (grubizna): grebi.

7) -jô -ô, sufiks njeczęsti, ntp. cesnjô (cieśnia): casni, młodzô (młódź, młodzież, młodość): młodi.

8) -osc, baro częsti sufiks i wuživalni przē vszetkjich adjektivach, ntp. całosc: cali, vjikszosc (większość): vjikszi.

9) Często wuživô są formē rodzaju nijakjigo (neutrum) v funkceji abstraktum przēmjotnjikovnigo, ntp. zelono (zieloność, zieleń), bruno (bruń) cecho (cichość, cisza), cepło (ciepło), gorąco (gorąco), svjęto (święto), dobro (dobro), też może bēc wužeté jakno „dobro jako posadanjé czegos".

Czetanjé

Tak czetac noleži, jak kożdi wu se doma przez starszech je nawuczoni vēmovjanjô virazov kaszebskjich. Znakji pisarskji są le gvesnim wumovjenjim się przez pjiszącech. Wuživô sę abecadła polskjigo, choc nji ma v njim tech vszetkjich znakov, chternech muszelē be wuživac Kaszebi, chcącē woddac jistni głos przē vēmovjanjim. Momē też barzelko vjele dijalektov, v chternech navetka jedno słovo może bēc rozmajice, jinaczij vēmovjané.

Podomē njechterné zasade:

„ē" czetô sę krotko jak v: neba, bēc, żeto, pesk, przē (po polsku znaczi: przy), vē — wy, mē — my, tē — ty.

„e" jak polskji „e", czas potrzebni do vēmovjenjô „e" je dłegszi wod „ē", ntp. przejachac — przejechać, ale przējechac — przyjechać.

„é" jak njem. See abo jak „ie" v Liebe (i), ntp. zbożé (czetej: zboži), bjeganjé.

„o" po: b, f, g, ch, k, m, p, v, w Kaszebji nocni vēmovjają jak „łe" (v tech tu połączenjach „o" je diftongjem „oe") ntp. wostrzega — łestrzega, voda — łeda, pojiga — płejigo, morze — młerze, kot — kłet etc.

„u" po: b, f, g, ch, k, m, p, v, w czetô sę jak „ły — łu", ntp. bulva (njechterni vēmovjają błylva i bulva. Njech kożdi tak vēmovjô, jak je ż doma nawuczoni), wutrop, wudba vulka — gąska etc. „w" je diftongę „ᵘu".

„gj" czetô sę jak p. „dż", ntp. vjolgji — vjoldżi, progji — prodżi.

„kj" jak p. „cz", ntp. letkji — letczi, kjej — czej.

„ho" na kuńcu virazu czetô sę jak „głe - vłe", ntp. teho — tegłe - tevłe, belniho — belnjigłe - belnivłe.

Adjektiva kończą sę na i. ô. é. Belni — dzielny. belnô — dzielna. belnė — dzielne. m

---

1) Na podstavje: Dr. F. Lorentz Gramatyka Pomorska. str. 787 i 788. zeszyt 6. Poznań 1936. G. Gebethner i Wolff. Nakładem Instytutu Zachodnio-Słowiańskiego przy Uniwersytecie Poznańskim z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej przy Prezydium Rady Ministrów.

2) V navjasach znaczenjé i czēcé virazu v movje polskji.

F. Bieszk

Vłosną drogą

Żejemē v czasach vjelgji robotē. Je wona dlo nas stałą pokusą. Provadzi nas do vjelgoscē. Z dregji stronē przēnoszô njebezpjecznosc wostrim nasladovnjikom Cenove. Nje są v volnech zavodach, sa zależni wod cezińcov. a jednak jidą drogą chterną nom Kaszebom vskozoł Cenova. Vłosné spostrzeżenjé wuczi. że droga. chterną szed Cenova. a dzis jidą nją jego nasladovnjice. provadzi do svobodē i podnjesenjô ducha Kaszebov.

Vestarczi choc kąsk vezdrzec na młodą inteligenceją kaszebską, na jech zrzeszenja ē robotę v spravach svoji tatczeznē ē ledu. Ale nadpomknąc noleži, że dzis są ju takji zrzeszenja. co wudają Kaszebov a vprovdze jech njenavjidzą. a navetka jech przesladeją. Tak samo wodbivają sę zjazde kaszebskji (na plakatach). bo na provdzevim zjezdze nje czeje sę movē kaszebskji. Na takjich zjazdach belnech Kaszebov nji ma. Takô robota, to strojenjé sę v kaszebskji pjora. Vstid i sromota tim, co sę stroją v pjora Kaszebov. Jak vjidzec, dotechczos momē novjęcij poceszi z inteligenceji, chterna sę skupjô v kół cządnjika „Zrzesz Kaszebskô", choc jak mje sę zdaje nji ma tam jech jak na całé Kaszebstvo vjelgji gromadē, ale za to jednostkji vortoscevé, nje rechując Kaszebov za nają greńcą etnografjiczną. Svjodczi nom wo tim czetanjé „Zrzesze Kaszebskji".

Dzis zacinô rosc zorno nowukji „wo Kaszebach", chterno Cenova cesnął za svojigo żēcô, ale nje doczekoł sę tego, żebe veszło, vzrosło i choc kąsk brzadu przēnjosło. p. v.

Co sę czetô ë czeje

Premjera »Hanka sę żeni«

Studenckji Part Mjiłotnjikov Zdrzadnji Kaszebskji v Kartuzach 22. VIII. tr. wodegroł nonovszą rzecz X. Bernarda Sĕchte v movjé kaszebskji: Hanka sę żeni (vjeselé kaszebskji v 5 aktach).

Przedstavjenjé scignęło vjele ledztva; sala beła całô zajętô. Starszi przĕboczélĕ so naji zvekji, stroje i spjeve vjeselni, chterne możemĕ czĕc i vjidzec dzis le ju na scenje. Vjele sę zjachało z povjatu i dalszech stron; vjidzelesmĕ autora i ks. prałata Bjeszka vestrzod zgromadzoniho ksędzestva. Zez stari gvardeji kaszebskji, senjorov Kaszebjiznĕ, belĕ vv. dr Majkovskji i sędza Karnovskji. Vĕstavjonô szteka i gra aktorov beła przĕjętô z wuznanjim.

Wosobno zaznaczec przĕnolegô woddanjé sę aktorov — młodi inteligenceji, chterni dobelĕ serdecznè przĕjęcé svoją grą. Możemĕ bĕc pevni, że przez teortné vjidzavjiska mova kaszebskô rozszerzô sę mjidze naszą inteligenceją i duńdze sę do jeji coroz lepsziho poznanjô i wumjełovanjô. Inicjativô i prôcô vłożônô v przĕgotovanjé i reżiserską sztekji przez stud. theol. Franciszka Grucze vĕstovjô mu pochlebné svjadectvo. Dzél worganizatorov skłodoł sę z zrzeszińcov.

Pomorzanje v Varszavje

Part Senjorov przĕ Stovarzeszenjim Przęjaceli Pomorza v Varszavje zaczinaje vĕdovac co dvje njedzele „Biuletyn Pomorski". Dokozę prôcĕ mô bĕc pokazanjé Pomorzanom j e c h m o c ĕ i v o r t o s c i. Czas zworganizovac Pomorzon dlo stvorzenjô vespolniho frontu pomorskjiho. Żeczimĕ Pomorzanom v ti akceji jak nolepszech rezultatov, żebe doprovde sama rzecz v sobje przĕnjosła pjękni brzod. Vĕwobrożomĕ so, że inteligencejô pomorskô będze sparłęczonô v jednim parcĕ; nje noleżało be mjec kjile dzelov sobje wobojętnech abo cezech. Prôcô inteligenceji nji może też wobrocac sę v svojim kole, trzeba njechternim vińc z teho koła i żĕc z ledę, bĕc mu gvesną pomocą i podnoszac v duchu pomorskjim.

Przezer vedavov.

— „Tobie Ojczyzno" — Stefan Bieszk. Dramat w sześciu odsłonach. Chojnice 1937. Odbitka z „Zaborów".

Dramat v movje polskji (zevjiszcze zmjenjoné v tłukovnji, mjało bĕc „Filomaci"), przedstovjający żĕcé patrjotecznech filomatov v Chojnicach v czędze posledniho povstanja polskjiho. Wosobe gimnazjalistov i akcejô stvorzô epizode wo vjolgjim tragizmje.

— „Ruch Słowiański". Miesięcznik poświęcony życiu i kulturze Słowian. Redaktor Wł. T. Wisłocki. 1937. Nr 4, 5, 6, 7. Lwów.

— „Kaszubski przemysł ludowy" — Adam Wrzosek. Poznań 1937 str. 25. Wydawca prof. dr A. Wrzosek. 7 ilustracejov.

— „A k w a m a r y n a" — Nina Rydzewsk-Baytugan, str. 354 Warszawa 1937, wyd. F. Hoesicka. 8 zł egzempl.

Povjesc wobskurnô, chterna tendencijno vĕcigô leno nogorszé strone żĕciho Kaszebov. Vedle autorkji, krotko podomĕ za prasą polską, wo czim mesli wo naji, że „Kaszebji żeją bezmała jak bedło". Mĕ radzimĕ ti vastni nje kjerovac sę Kaszebami, bo do teho jesz nje dorosła. Njech sobje pjisze wo ledzach z Marsa — mdze tede bleżij provdĕ — a njech nje woszikivô czetińcov Polochov. Plestac kożdi może, ale poznac deszę ledu, dozdrzec jeho vortosce a i procimko do njeho duńc do noprostszi spravjedlevotĕ — to nje kożdi potrafji. Takji ledze jak v. R. to vrzeszczajce separatizmu, to ti, chterni budeją murzesko njechęcĕ i pomeszleń, to takji, chternim sę zdovô, że słova może sę na vjater ceskac... Ale tak to jednak nji może bĕc!

— Probkę charakteru i vortoscĕ moralni najech rebokov przĕmorskjich możemĕ nalezc v „Kurjerze Warszawskim" z 15. 7. tr., chteren wopjiseje pjelgrzimkę do Svarzeva, że „vjidzi sę v njich rasę szlachetną i szlachecką, chterna sigô baro dovnech czasov... zachovelĕ vjedno prostostvo, skromnosc, dobrotę i belnotę". Coroczné pjelgrzimkji do Matkji Boskji Svarzevskji i v tim roku pjękno sę zapovjodającô koronacejô Matkji Morskji Kaszebov je dokozę vjolgjiho przĕvjązanjô i religijnoscĕ rebokov naszech.

R O C Z E Z N E

1. IX. 1603 wumjerô Barnim XII, knj. Pom.-Sztet.

2. IX. 1657 pobjitva Polochov zez Szvedami i Brandenb. pod Tczevę, pobjicé Polochov.

10. IX. 1792 wurodzeł sę Johann Gottfried Ludwig Kosegarten v Altenkirchen na Ruji. Studjovoł teologiję i filozofiję v Grifiji, potemu wod 1812 v Parižu move orjentalné i beł 1815 adjunktę na teologicznim i filozof. fakultece v Grifiji. Vĕdoł Kantzova kronjikę (Grifijô 1816—17, 2 t.), potemu „Pomorskji i ruskji pomnjikji dzejovi" (Grifijô 1831) i „Codex Pomeraniae diplomaticus" (Grifijô 1843), „Historejô univ. v Grifiji" (Grifijô 1856—57, 2 t.).

13. IX. 1772 Friderik II zajmivô Varmję i Prĕse Krolevskji po pjerszim rozbjorze Polskji.

18. IX. 1760 zakuńczenjé wobleganjô Kołobrzegu przez Rosjanov.

23. IX. 1405 wumjerô Barnim VI, knj. Pom.-Volog.

23—24. IX. 1678 Rujô zajętô przez Brandenb.

29. IX. 1713 Szteteno zajęté przez Prĕse i Holstein.

30. IX. 1523 wobejmivô panov. Jerzi I, knjez Pom.-Vologoszcz.

30. IX. 1678 Anklam zajęti przez Brandenb.

Tłukjem „Zrzeszĕ Kaszĕbskji" v Kartuzach.